

A hét szabad művészet

Ezt a kifejezést a középkorban a legfontosabb tudományok elméleti foglalatoként alkalmazták. Eme hét "művészet" lényegének az egyik legáltalánosabb összefoglalását egy korabeli versikében lelhetjük fel: "a Grammatika beszél, a Dialektika igazságokat tanít, a Retorika feldíszíti a beszédet, a Zene énekel, az Aritmetika számol, a Földrajz mér, az Asztronómia a csillagokat tanulmányozza". Ebből azonban az is kiderül, hogy a művészet szó meglehetősen pontatlan fordítása a latin arsnak, hiszen ennek a kifejezésnek az alapjelentése mesterség, foglalkozás, másodlagos jelentése pedig gyakorlottság, ügyesség. A szó annak idején tehát azt kívánta kifejezni, hogy ezen tárgyak művelője kitűnően (mesteri fokon) eligazodott valamely tudományágban.

Most nézzük meg, hogy miért is nevezték szabadnak ezeket a "művészeteket". Ennek eredete az ókori görög városállamok korára vezethető vissza. A Kr. e 3-4. században, mely a görög műveltség aranykora volt, azt jelentette, hogy csak társadalmilag szabad, anyagilag független ember művelhette eme tudományágakat, hiszen nem járt érte fizetés (nem is fogadhatott el pénzt), nem lehetett hivatásszerűen üzni. Azaz, ez a szabad polgárság szabadidőben, kedvtelésből végzett foglalatossága volt. A szabad jelző tehát nem a tudományokra, hanem azok művelőire vonatkozott.

A *grammatika* a helyes latin írás, olvasás oktatása mellett a klasszikus szerzőkkel is megismertette a tanulókat.

A *retorika* az ékesszólás és az ékesen írás elméletét nyújtotta.

A *dialektika* a vitatkozásban és a logika elemeivel ismertette meg a hallgatókat.

Az *aritmetika* az ünnepek számítását és az egyházi naptár összeállítását tanította.

Az *asztronómia* szintén az előzőhöz nyújtott segítséget.

A *geometria* keretében mértant és földrajzi, természetrajzi ismereteket oktattak.

A *zenei képzés* fúvós és húros hangszerek használatát tanította, bár eredetileg a zene matematikai-fizikai viszonyait foglalta magába.

A középkorban két csoportra osztották a "művészeteket", mely egyben két tanítási fokozatot is jelentett. Az első a trivium (három út) volt, melybe beletartozott a grammatika, a retorika, és a dialektika. A második csoportot, a quadriviumot (négyes út) az aritmetika, az asztronómia, a geometria, és a zenei képzés alkották. Érdekes módon az ókori tudományok születésénél éppen fordított volt a sorrend: először a matematikához kapcsolódó tárgyak (quadrivium) rendszereit alkották meg, majd ezt követően fektették le a verbális tudományok

(trivium) alapjait. A hét szabad művészetet oktató iskolák azonban többnyire csak a triviumot tanították, és a nehezebb quadriviumot csak ott adták elő, ahol volt megfelelően képzett tanerő, ám ekkor is csak a legtehetségesebb diákoknak volt lehetőségük azt elvégezni.

Szabó Viktor
wwq@freemail.hu